

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งทรงดำรงพระอิสริยยศ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังพื้นที่หมู่ที่ 4 บ้านกองแหะ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ต่อมา เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2544 และทรงมีพระราชดำริมอบที่ดินส่วนพระองค์ 1,350 ไร่ ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์นำมาดำเนินการในลักษณะคลินิกเกษตร และพระราชทานชื่อโครงการว่า “เกษตรวิษญา” แปลว่า ปราชญ์แห่งการเกษตร เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ในรูปแบบศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีชุมชนเป็นศูนย์ฝึกอบรม และวิจัยพัฒนาการเกษตรให้เหมาะสมกับพื้นที่ รวมทั้งเพื่อการฟื้นฟูและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้เกิดเป็นระบบนิเวศที่สมบูรณ์ เป็นแหล่งผลิตอาหารธรรมชาติ และมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ต่อมาเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2546 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้นำเสนอแผนแม่บทและแผนปฏิบัติงานเพื่อขอรับสนับสนุนงบประมาณปี 2546 จากคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) โดยจะยึดกรอบแนวทางการดำเนินงานตามแผนแม่บท และแผนปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้มอบพื้นที่ให้สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ประมาณ 123 ไร่ เพื่อดำเนินการโครงการธนาคารอาหารชุมชน (Food Bank)

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 จนถึงปัจจุบัน ส.ป.ก. ได้พัฒนาพื้นที่ 123 ไร่ โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมให้กลับคืนสู่ธรรมชาติ และเป็นแหล่งอาหารของชุมชน ด้วยการปลูกป่า 3 อย่าง ได้ประโยชน์ 4 อย่าง และขับเคลื่อนงานโดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งผลให้พื้นที่ป่าที่เคยเสื่อมโทรมฟื้นฟูเป็นแหล่งอาหารชุมชน รักษาไม้ยืนต้นให้เป็นป่าผสมผสาน มีการดูแล และรักษาระบบนิเวศโดยชุมชน และเพื่อประโยชน์ของชุมชน ปัจจุบัน ธนาคารอาหารชุมชน มีพืชอาหารและสมุนไพร กว่า 123 ชนิด ไม้ยืนต้น ประมาณ 133,600 ต้น ทำให้ราษฎรบ้านกองแหะ 148 ครัวเรือน ประชากร 450 ราย มีพืชอาหาร พืชสมุนไพร ปลา และสัตว์น้ำประจำถิ่น ไว้บริโภคหมุนเวียนตลอดปี และด้วยข้อตกลงการใช้ประโยชน์ที่เกื้อกูลกับธรรมชาติ จึงทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างสมดุล

เนื่องในปี พ.ศ. 2567 เป็นปีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 72 พรรษา ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ส.ป.ก. ได้น้อมนำพระราชปณิธาน “สืบสาน รักษา และต่อยอด” มาดำเนินการขยายผลพระราชดำริธนาคารอาหารชุมชน (เกษตรวิชญา) สู่การสร้างธนาคารอาหารครัวเรือนในเขตปฏิรูปที่ดิน โดยคัดเลือกพื้นที่นำร่อง 12 ชุมชน 12 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน พะเยา เพชรบูรณ์ อุทัยธานี นครสวรรค์ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น บุรีรัมย์ ชลบุรี ชุมพร และสุราษฎร์ธานี และมีแผนที่จะขยายผลสู่เขตปฏิรูปที่ดินครบทั้ง 72 จังหวัด ภายในปี พ.ศ. 2570 โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างเครือข่ายธนาคารอาหารและธนาคารเมล็ดพันธุ์ในเขตปฏิรูปที่ดิน เพื่อการแบ่งปัน ใช้ประโยชน์ อนุรักษ์พันธุกรรมพืช เพื่อให้เป็นรากฐานของกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ และสร้างความมั่นคงทางอาหารทั้งในมิติครัวเรือนและชุมชน

ส.ป.ก. จึงจัดทำโครงการธนาคารอาหารชุมชน (เกษตรวิชญา) ปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 เพื่อสืบสาน รักษา และต่อยอด การดำเนินงานในพื้นที่ธนาคารอาหารชุมชนบ้านกองแหะ ส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากร สภาพแวดล้อม และระบบนิเวศให้คงความอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งผลิตอาหารธรรมชาติของชุมชน ส่งเสริมกระบวนการบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรของชุมชน สนับสนุนให้พื้นที่ธนาคารอาหารชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาการดำเนินงานตามแนวทางพระราชดำริ โดยให้ชุมชน ท้องถิ่น และโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และเพื่อให้มีแนวทางที่ชัดเจนในการขยายผลพระราชดำริธนาคารอาหารชุมชน (เกษตรวิชญา) สู่เขตปฏิรูปที่ดิน ส.ป.ก. โดยกองประสานโครงการพระราชดำริ และโครงการพิเศษ (กปร.) จะดำเนินงานสำรวจ เก็บข้อมูลในเขตปฏิรูปที่ดิน 12 ชุมชน 12 จังหวัด (นำร่อง) และจัดทำแนวทาง/แผนการขยายผลฯ เพื่อขยายผลพระราชดำริธนาคารอาหารชุมชน (เกษตรวิชญา) ไปสู่เขตปฏิรูปที่ดิน 72 จังหวัด เพื่อให้ธนาคารอาหารก่อเกิดการแบ่งปัน ใช้ประโยชน์ และอนุรักษ์พันธุกรรมพืชไว้เป็นรากฐานของกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ พร้อมทั้งสร้างความมั่นคงทางอาหารทั้งในมิติครัวเรือนและชุมชน และสามารถอนุรักษ์พันธุ์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตปฏิรูปที่ดินอย่างยั่งยืน

4. วัตถุประสงค์

4.1 เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากร สภาพแวดล้อม และระบบนิเวศ ให้คงความอุดมสมบูรณ์ และเป็นแหล่งผลิตอาหารธรรมชาติของชุมชน

4.2 เพื่อบริหารจัดการพื้นที่ธนาคารอาหารชุมชน (เกษตรวิชญา) ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาการดำเนินงานตามแนวทางพระราชดำริ

4.3 เพื่อขยายผลพระราชดำริธนาคารอาหารชุมชน (เกษตรวิชญา) สู่เขตปฏิรูปที่ดิน

5. กลุ่มเป้าหมายการดำเนินการ

5.1 เด็กและเยาวชนโรงเรียนบ้านกองแหะ จำนวน 40 ราย

5.2 เกษตรกร ทายาทเกษตรกร ในพื้นที่โครงการและในเขตปฏิรูปที่ดิน จำนวน 60 ราย

6. พื้นที่ดำเนินการ

พื้นที่บ้านกองแหะ หมู่ที่ 4 ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ และในเขตปฏิรูปที่ดิน จำนวน 100 ราย

7. วิธีดำเนินการ/กิจกรรม

7.1 จัดทำเวทีชุมชนเพื่อชี้แจงโครงการ ประชาคม จัดทำแผนโดยการมีส่วนร่วมของเกษตรกร และชุมชน

7.2 ประสาน สำรวจ เก็บข้อมูลพื้นที่และเกษตรกรเป้าหมาย และประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

7.3 ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ/ศึกษาดูงาน เกษตรกรเป้าหมาย จำนวน 100 ราย

7.4 กิจกรรมปลูกต้นไม้ การทำแนวกันไฟ การบำรุงรักษาระบบน้ำและฝายชะลอน้ำ

7.5 กิจกรรมขยายพันธุ์พืช บำรุงรักษาพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์

7.6 กิจกรรมการดูแล บำรุงรักษา บริหารจัดการพื้นที่ธนาคารอาหาร

7.7 คัดเลือกเกษตรกรตัวอย่างด้านการขยายผลธนาคารอาหารชุมชนสู่ธนาคารอาหารครัวเรือน อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ และสนับสนุนปัจจัยการผลิต จำนวน 2 ราย

7.8 การรายงานความก้าวหน้า ผลการดำเนินงาน และผลการใช้จ่ายงบประมาณประจำเดือนในระบบ ALRO Tracking และรูปแบบอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่อง และจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานประจำปี

7.9 การติดตามประเมินผลเกษตรกรตามแบบสัมภาษณ์เกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรม และเกษตรกร ตัวอย่าง

7.10 การจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลการดำเนินงานโครงการ และการจัดนิทรรศการที่เกี่ยวข้องกับโครงการฯ

7.11 การพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.จังหวัด/ส่วนกลาง

8. ตัวชี้วัด

8.1 เชิงปริมาณ

: กลุ่มเป้าหมาย ได้รับการส่งเสริมตามแนวทางพระราชดำริ จำนวน 100 ราย

8.2 เชิงคุณภาพ

: กลุ่มเป้าหมาย น้อมนำแนวพระราชดำริไปปฏิบัติและได้ผลจริงไม่น้อยกว่าร้อยละ 60

8.3 ผลสัมฤทธิ์

: มีการน้อมนำพระราชดำรินาธนาคารอาหารชุมชน (เกษตรวิสัย) ไปขยายผลด้วยการปลูกสร้าง ธนาคารอาหารครัวเรือน/ธนาคารอาหารชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดิน

: มีการใช้ประโยชน์ธนาคารอาหารครัวเรือน/ธนาคารอาหารชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดิน (การบริโภค การใช้สอย และการสร้างรายได้)

9. งบประมาณ

รวมทั้งสิ้น 1,193,200 บาท (หนึ่งล้านหนึ่งแสนเก้าหมื่นสามพันสองร้อยบาทถ้วน) ประกอบด้วย

9.1 งบประมาณตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2568 จำนวน 1,093,200 บาท (หนึ่งล้านเก้าหมื่นสามพันสองร้อยบาทถ้วน)

9.2 เงินกองทุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ตามแผนการใช้จ่ายเงินกองทุนการปฏิรูปที่ดิน เพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2568 จำนวน 100,000 บาท (หนึ่งแสนบาทถ้วน)

10. ระยะเวลาดำเนินโครงการ

1 ตุลาคม 2567 – 30 กันยายน 2568

11. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

11.1 ธนาคารอาหารชุมชนบ้านกองแหะ เป็นพื้นที่ตัวอย่างการอนุรักษ์ทรัพยากร สภาพแวดล้อม และระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์ สามารถเป็นแหล่งผลิตอาหารธรรมชาติของชุมชน

11.2 เกษตรกร/ชุมชนสามารถบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรได้อย่างยั่งยืน

11.3 ธนาคารอาหารชุมชนบ้านกองแหะเป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาการดำเนินงานตามแนวทางพระราชดำริ

11.4 มีแนวทางการขยายผลพระราชดำริธนาคารอาหารชุมชน (เกษตรวิทยา) สู่เขตปฏิรูปที่ดิน

11.5 ธนาคารอาหารชุมชนก่อให้เกิดการแบ่งปัน การใช้ประโยชน์ และการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชไว้เป็นรากฐานของกิจกรรมการเกษตรอื่น ๆ

11.6 คราวเรือนและชุมชนในเขตปฏิรูปที่ดินมีความมั่นคงทางอาหาร และสามารถอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในเขตปฏิรูปที่ดินได้อย่างยั่งยืน